

АЛҒЫ СӨЗ	14
----------------	----

БІРІНШІ БӨЛІМ КІРІСПЕ

1-ТАРАУ ♦ Экономика дегеніміз не?	19
Экономика ғылымының анықтамасы	20
Экономиканың екі үлкен сұрағы.....	21
Не, қалай және кім үшін?	21
Жеке мүдде үшін жасалған таңдау қоғамдық мүддеге әсер ете ме?	23
Экономика тұрғысынан ойлау.....	28
Таңдау дегеніміз – ымыра	28
Ұтымды таңдау жасау	28
Пайда – бір нәрседен алатын үлесіңіз	28
Шығын – бас тартатыныңыз	28
Қанша? Пайда шегінде таңдау жасау	29
Таңдау түрткіге әсер етеді	29
Экономика қоғамдық ғылым және саясат құралы ретінде	30
Экономист – әлеуметтанушы ғалым	30
Экономист – саяси кеңесші.....	31
Экономикадағы экономистер	31
Экономика мамандығы бойынша жұмыс орындары	31
Экономика мамандықтарына арналған жұмыс орындары көбейе ме?	32
Экономист мамандардың табысы	32
Экономика мамандығы бойынша жұмыс істеуге қажет машықтар	33
ҚОСЫМША. Экономикадағы графиктер	37
Деректер графигі	37
Экономикалық деректерден график құру	38
Нүктелі диаграммалар	38
Экономикалық модельдерде қолданылатын графиктер	40
Бір бағытта жылжитын айнымалылар.....	40
Қарама-қарсы бағытта жылжитын айнымалылар	41
Максимумы немесе минимумы бар айнымалылар	42
Байланыссыз айнымалылар.....	43
Байланыс көлбеуі	44
Түзу сызықтың көлбеуі.....	44
Қисық сызықтың көлбеуі.....	45
Екіден көп айнымалы арасындағы байланысты график түрінде көрсету	46
<i>Ceteris paribus</i> (басқа нәрселер өзгермегенде)	46
Басқа нәрселер өзгергенде	47
МАТЕМАТИКАЛЫҚ ЕСЕП Түзу сызық теңдеулері	48
■ ЭКОНОМИКА ЖАҒАЛЫҚТАРЫ	25, 34
■ МӘСЕЛЕ.....	27

2-ТАРАУ ♦ Экономикалық мәселе	53
Өндіріс мүмкіндіктері және балама құн.....	54
Өндіріс мүмкіндіктері шегі	54
Өндіріс тиімділігі	54
ӨМШ бойындағы ымыра.....	55
Балама құн	55
Ресурстарды тиімді пайдалану	57
ӨМШ және шекті шығын	57
Қалау және шекті пайда.....	58
Ресурс бөлу тиімділігі	59
Саудадан түсетін пайда	60
Салыстырмалы артықшылық пен абсолют артықшылық.....	60
Саудадан пайда табу	62
Лиз-Джо экономикасы және оның өндіріс мүмкіндіктері шегі.....	64
Экономикалық өсу	65
Экономикалық өсудің шығыны.....	65
Елдің экономикалық өсуі.....	66
Өндіріліп жатқан тауарлардағы өзгеріс	67
Экономикадағы үйлестіру.....	68
Фирмалар	68
Нарықтар	68
Меншік құқығы	69
Ақша	69
Нарық арқылы өтетін айналмалы ағындар	70
Үйлестіру шешімдері	70
■ ЭКОНОМИКА ЖАҒАЛЫҚТАРЫ	56, 71
■ ҚОЛДАНБАЛЫ ЭКОНОМИКА	66
3-ТАРАУ ♦ Сұраныс пен ұсыныс	79
Нарық пен баға	80
Сұраныс.....	81
Сұраныс заңы.....	81
Сұраныс қисығы және сұраныс кестесі.....	82
Сұраныстың өзгеруі.....	83
Сұраныс көлемінің өзгеруі мен сұраныс өзгеруін салыстыру	85
Ұсыныс	86
Ұсыныс заңы	86
Ұсыныс қисығы және ұсыныс кестесі.....	86
Ұсыныстың өзгеруі	87
Ұсыныс көлемінің өзгеруі мен ұсыныс өзгеруін салыстыру	89
Нарықтағы тепе-теңдік.....	90
Баға реттегіш ретінде	90
Бағаны түзету	91
Баға мен көлемдегі өзгерістерді болжау.....	92
Сұраныстың артуы	92
Сұраныстың кемуі	94
Ұсыныстың артуы.....	94
Ұсыныстың кемуі.....	96
Сұраныс пен ұсыныстың өзгеруі	96

МАТЕМАТИКАЛЫҚ ЕСЕП

Сұраныс, ұсыныс және тепе-теңдік 101

■ ЭКОНОМИКА ЖАҢАЛЫҚТАРЫ 93, 95, 99

БІРІНШІ БӨЛІМДІ ТҮЙІНДЕУ**Экономиканың қамту аясын түсіну**

Сіздің экономикалық революцияңыз 109

Эстер Дюфломен сұхбат 110**ЕКІНШІ БӨЛІМ
МАКРОЭКОНОМИКАЛЫҚ
КӨРСЕТКІШТЕРГЕ МОНИТОРИНГ****4-ТАРАУ** Өндіріс құнына мониторинг: ЖІӨ 111

Жалпы ішкі өнім 112

ЖІӨ анықтамасы 112

ЖІӨ және шығын мен кірістің айналмалы ағыны 112

Неге «ішкі» және неге «жалпы»? 114

АҚШ ЖІӨ-сін өлшеу 115

Шығын тәсілі 115

Кіріс тәсілі 116

Номинал ЖІӨ және нақты ЖІӨ 117

Нақты ЖІӨ-ні есептеу 117

Нақты ЖІӨ-нің пайдаланылуы мен шектеулері 118

Уақыт ағымындағы тұрмыс деңгейі 118

Түрлі елдердегі тұрмыс деңгейі 120

Нақты ЖІӨ шектеулері 121

ҚОСЫМША. Макроэкономикадағы графиктер 127

Уақыт қатары графигі 127

Уақыт қатары графигін сызу 127

Уақыт қатары графигін оқу 127

Қатынас шкаласы трендті көрсетеді 128

Трендті көрсететін уақыт қатары 128

Қатынас шкаласын пайдалану 128

МАТЕМАТИКАЛЫҚ ЕСЕП

Доллар-тізбекті нақты ЖІӨ 129

■ МӘСЕЛЕ 123

■ ҚОЛДАНБАЛЫ ЭКОНОМИКА 124

■ ЭКОНОМИКА ЖАҢАЛЫҚТАРЫ 125

5-ТАРАУ ♦ Жұмыс орындары мен инфляцияға мониторинг 137

Жұмыспен қамту және жұмыссыздық 138

Жұмыссыздық неге мәселеге айналды 138

Халықтың ағымдағы жағдайын зерттеу 139

Еңбек нарығының үш көрсеткіші 139

Жұмыссыздықтың өзге де анықтамалары 142

Шығыны мол жұмыссыздық 142

Жұмыссыздықтың балама өлшемдері 142

Жұмыссыздық және жұмыспен толық қамту 143

Уақытша жұмыссыздық 143

Құрылымдық жұмыссыздық 143

Циклдік жұмыссыздық 144

Табиғи жұмыссыздық 144

Нақты ЖІӨ және цикл кезіндегі

жұмыссыздық 145

Баға деңгейі, инфляция және дефляция 147

Инфляция мен дефляция неліктен

мәселе болады 147

Тұтыну бағасы индексі 148

ТБИ сандарын оқу 148

ТБИ құру 148

Инфляция деңгейін өлшеу 149

Жоғары инфляцияның жоғары баға деңгейінен

айырмашылығы 150

ТБИ бұрмалануы 150

Бұрмаланудың салдары мен ауқымы 151

Балама баға индекстері 151

Базалық және икемсіз баға инфляциясы 152

Макроэкономикадағы нақты

айнымалылар 152

■ ҚОЛДАНБАЛЫ ЭКОНОМИКА 138, 145

■ ЭКОНОМИКА ЖАҢАЛЫҚТАРЫ 154

ЕКІНШІ БӨЛІМДІ ТҮЙІНДЕУ**Макроэкономикалық көрсеткіштерге мониторинг**

Үлкен сурет 161

Ричард Кларидамен сұхбат 162**ҮШІНШІ БӨЛІМ
МАКРОЭКОНОМИКАДАҒЫ
ТРЕНДТЕР****6-ТАРАУ** ♦ Экономикалық өсу 163

Экономикалық өсу негіздері 164

Өсу қарқынын есептеу 164

Экономикалық өсу мен бизнес-циклдің

кеңеюі 164

Тұрақты өсу құпиясы 165

«Жетпістің ережесін» қолдану 166

Ұзақмерзімді өсу трендтері 167

АҚШ экономикасындағы ұзақмерзімді өсу 167

Өлемдік экономикадағы нақты ЖІӨ өсуі 168

Потенциал ЖІӨ қалай өсуде 170

Потенциал ЖІӨ-ні не анықтайды? 170

Потенциал ЖІӨ өсуіне не әсер етеді? 172

Еңбек өнімділігі неліктен артып келеді 175

Еңбек өнімділігі артуының алғышарттары 175

Заттай капиталдың өсуі 175

Адами капиталдың өсуі 176

Технологиялық прогресс 177

Экономикалық өсу тұрақты ма?	
Теория, дәлел және саясат	178
Классикалық өсу теориясы	178
Неоклассикалық өсу теориясы	180
Жаңа өсу теориясы	181
Жаңа өсу теориясының	
Мальтус теориясынан айырмашылығы	182
Теорияларды сұрыптау	183
Экономикалық өсу себептері туралы	
эмпирикалық деректер	183
Өсуді жеделдету саясаты	183
■ ҚОЛДАНБАЛЫ ЭКОНОМИКА	169, 176, 177
■ ЭКОНОМИКА ЖАҒАЛЫҚТАРЫ	179, 186
7-ТАРАУ ♦ Қаржы, жинақ және инвестиция	193
Қаржы нарықтары және қаржы	
институттары	194
Қаржы және ақша	194
Капитал және қаржылай капитал	194
Капитал және инвестиция	194
Байлық пен жинақ	194
Қаржылай капитал нарығы	195
Қаржы институттары	196
Инвестицияны қаржыландыратын қаражат	197
Қаржыға қатысты шешім және қатер	199
Ақшаның уақытша құны	199
Ағымдағы таза құн	200
Шешім қабылдау ережесі	200
Қаржы қатері: дәрменсіздік және өтімсіздік	200
Нарықтағы тәуекел: пайыздық	
мөлшерлеме мен актив бағасы	200
Нақты болу	201
Несие қаражаты нарығы	202
Несие қаражатына сұраныс	202
Несие қаражаты ұсынысы	202
Несие қаражаты нарығындағы тепе-теңдік	204
Сұраныс пен ұсыныстағы өзгерістер	206
Мемлекет несие қаражаты нарығында	207
Мемлекеттік бюджет профициті	207
Мемлекеттік бюджет дефициті	208
■ ҚОЛДАНБАЛЫ ЭКОНОМИКА	198, 204, 205
■ ЭКОНОМИКА ЖАҒАЛЫҚТАРЫ	210
8-ТАРАУ ♦ Ақша, баға деңгейі және	
инфляция	217
Ақша деген не?	218
Айырбас құралы	218
Есеп айырысу бірлігі	218
Байлық жинау құралы	219
Америка Құрама Штаттарындағы қазіргі ақша	219
Депозит институттары	221
Депозит институтының түрлері	221
Депозит институттары не істейді	222
Депозит институттары қамтамасыз	
ететін экономикалық пайда	222
Депозит институттары қалай реттеледі	223
Қаржылық инновация	223
Федералдық резерв жүйесі	226
ФРЖ құрылымы	226
ФРЖ баланс есебі	227
ФРЖ-ның саяси құралдары	227
Банктер ақшаны қалай жасайды	229
Несие беру арқылы депозит қалыптастыру	229
Ақша жасау процесі	230
Ақша мультипликаторы	231
Ақша нарығы	232
Ақша сақтаудың әсері	232
Ақшаға сұраныс	234
Ақшаға сұраныс қисығының жылжуы	235
Ақша нарығындағы тепе-теңдік	235
Ақшаның сандық теориясы	237
МАТЕМАТИКАЛЫҚ ЕСЕП	
Ақша мультипликаторы	242
■ ҚОЛДАНБАЛЫ ЭКОНОМИКА	219, 225, 228,
	232, 238
■ МӘСЕЛЕ	224
■ ЭКОНОМИКА ЖАҒАЛЫҚТАРЫ	233, 240
9-ТАРАУ ♦ Айырбас бағамы және	
төлем балансы	249
Шетел валютасы нарығы	250
Валюта саудасы	250
Айырбас бағамы	250
АҚШ долларының айырбас бағамы	
туралы сұрақтар	250
Айырбас бағамы – баға	251
Бір ақшаға сұраныс – өзге ақша ұсынысы	251
Шетел валютасы нарығындағы сұраныс	251
АҚШ долларына сұраныс қисығы	252
Шетел валютасы нарығындағы ұсыныс	253
АҚШ доллары ұсынысы қисығы	253
Нарықтағы тепе-теңдік	254
АҚШ долларына сұраныстың өзгеруі	254
АҚШ доллары ұсынысындағы өзгерістер	255
Айырбас бағамының өзгеруі	256
Арбитраж, спекуляция және нарық негіздері	258
Арбитраж	258
Спекуляция	259
Нарық негіздері	260
Айырбас бағамы саясаты	261
Икемді айырбас бағамы	261
Бекітілген айырбас бағамы	261
Валюта коридоры	262
Халықаралық сауданы қаржыландыру	264
Төлем есебі балансы	264
Қарыз алушылар мен қарыз берушілер	265
Жаһандық несие қаражаты нарығы	266
Қарыз алушылар мен қарыз берушілер	268
АҚШ тұтыну үшін қарыз ала ма?	268
Ағымдағы шот балансы	268

**БЕСІНШІ БӨЛІМ
МАКРОЭКОНОМИКАЛЫҚ
САЯСАТ**
13-ТАРАУ ♦ Фискалдық саясат..... 367

Федералдық бюджет	368
Институттар мен заң.....	368
2018 жылғы бюджеттің негізгі сипаттамасы	369
Тарихи перспективадағы бюджет	370
Теңгерілген бюджет және қарыз	372
Мемлекеттік және жергілікті бюджеттер	373

Фискалдық саясаттың ұсыныс әсері	374
Жұмыспен толық қамту және потенциал ЖІӨ	374
Табыс салығының әсері.....	374
Шығынға салынатын салық және салық сынасы.....	375
Салық және жинақтау мен инвестициялауға деген ынта	376
Салық түсімі және Лаффер қисығы	377
Ұсыныс әсері туралы пікірталас	377

Фискалдық саясаттың келер ұрпаққа әсері	379
Ұрпақаралық есеп және ағымдағы құн.....	379
Әлеуметтік қамсыздандырудың белгілі бір уақыт өткеннен кейін жарылатын «бомбасы».....	379
Ұрпақаралық теңгерімсіздік	380
Халықаралық қарыз	381

Фискалдық ынталандыру.....	381
Автоматты фискалдық саясат, циклдік және құрылымдық бюджет балансы	382
Дискрециялық фискалдық ынталандыру	384

■ ҚОЛДАНБАЛЫ ЭКОНОМИКА	373, 376, 384, 386
■ ЭКОНОМИКА ЖАҒАЛЫҚТАРЫ	388

14-ТАРАУ ♦ Ақша-несие саясаты

Ақша-несие саясатының мақсаттары мен құрылымы	396
Ақша-несие саясатының мақсаттары	396
Операциялық «тұрақты баға» мақсаты.....	397
Операциялық «барынша толық жұмыспен қамтудың» мақсаты	397
Ақша-несие саясаты үшін жауапкершілік.....	398

Ақша-несие саясатын жүргізу	398
Ақша-несие саясаты құралы	398
Федералдық қор мөлшері жөніндегі шешім	399
Саяси шешімді жүзеге асыру	400

Ақша-несие саясатындағы трансмиссия	401
Қысқаша шолу	401
Пайыздық мөлшерлеме өзгерісі	402
Айырбас бағамы тербелісі	403
Ақша және банк несиесі.....	404
Ұзақмерзімді нақты пайыздық мөлшерлеме	404
Шығын жоспары	404
Жиынтық сұраныс, нақты ЖІӨ және баға деңгейіндегі өзгеріс.....	405
ФРЖ рецессиямен күреседі	405
ФРЖ инфляциямен күреседі	407

Әлсіз байланыс және ұзақ әрі айнымалы мезгілдік кідіріс	408
Саяси стратегия мен айқындық	410

Қаржы дағдарысы: терапия және қауіптің алдын алу.....	413
Қаржы дағдарысы анатомиясы	413
ФРЖ-ның дағдарыс кезіндегі саяси іс-әрекеттері.....	413
Конгрестің дағдарыс кезіндегі саяси іс-әрекеттері ...	414
Макропруденциалдық реттеу	414
■ ЭКОНОМИКА ЖАҒАЛЫҚТАРЫ	409, 416
■ ҚОЛДАНБАЛЫ ЭКОНОМИКА	410
■ МӘСЕЛЕ.....	411

15-ТАРАУ ♦ Халықаралық сауда саясаты

Жаһандық нарықтар қалай жұмыс істейді	424
Қазіргі халықаралық сауда	424
Халықаралық сауданы не қыздырады?	424
АҚШ неге жейде импорттайды.....	425
АҚШ неге ұшақ экспорттайды	426

Пайда көретіндер, зиян шегетіндер және саудадан таза пайда.....	427
Импорттан келетін пайда мен залал	427
Экспорттан келетін пайда мен залал	427
Бәрі пайда көреді.....	427

Халықаралық саудадағы шектеулер.....	428
Тарифтер	428
Импортқа квота белгілеу	430
Импортқа өзге де тосқауылдар	433
Экспортқа субсидия	433

Протекцияға қарсы іс.....	434
Жас индустрияның дамуына септеседі	434
Демпингке қарсы әрекет етеді	434
Елдегі жұмыс орындарын сақтайды	434

Шетелдік арзан жұмыс күшімен бәсекелесуге мүмкіндік береді	435
Қоршаған ортаға немқұрайлы қарайтындарды жазалайды	435

Әлеуетті елдің дамушы елді эксплуатациялауына жол бермейді.....	435
Жақсы жұмыс орындарын өзге елдерге ауыстыратын оффшор аутсорсингті азайтады.....	435
Пайда көретіндер және зиян шегетіндер.....	436

Сауда соғыстарын болдырмайды	437
Халықаралық саудаға неліктен шектеу қойылады?	437
Зиян шегетіндерге өтемақы	438

■ ҚОЛДАНБАЛЫ ЭКОНОМИКА	424, 429, 430
■ ЭКОНОМИКА ЖАҒАЛЫҚТАРЫ	432, 439
■ МӘСЕЛЕ.....	436

БЕСІНШІ БӨЛІМДІ ТҮЙІНДЕУ

Макроэкономикалық саясатты түсіну	
Ымыра және «фри ланш».....	446
Стефани Шмитт-Грозмен сұхбат.....	447

ГЛОССАРИЙ	448
-----------------	-----

Таза экспорт	268
Айырбас бағамы қайда?	269
■ ҚОЛДАНБАЛЫ ЭКОНОМИКА	251, 257, 259, 263, 266, 270
■ ЭКОНОМИКА ЖАҒАЛЫҚТАРЫ	271

ҮШІНШІ БӨЛІМДІ ТҮЙІНДЕУ

Макроэкономикадағы трендтерді түсіну

Шекараны кеңейту	279
Хавьер Сала-и-Мартинмен сұхбат	280

ТӨРТІНШІ БӨЛІМ МАКРОЭКОНОМИКАЛЫҚ ТЕРБЕЛІСТЕР

10-ТАРАУ ♦ Жиынтық ұсыныс және

жиынтық сұраныс	281
Жиынтық ұсыныс	282
Ұсынылған көлем және ұсыныс	282
Ұзақмерзімді жиынтық ұсыныс	282
Қысқамерзімді жиынтық ұсыныс	283
Жиынтық ұсыныстағы өзгерістер	284

Жиынтық сұраныс	286
Жиынтық сұраныс қисығы	286
Жиынтық сұраныстың өзгеруі	287

Макроэкономикалық трендтер мен	
тербелісті түсіндіру	290
Қысқамерзімді макроэкономикалық тепе-теңдік	290
Ұзақмерзімді макроэкономикалық тепе-теңдік	290
AS-AD моделіндегі экономикалық	
өсу мен инфляция	291
AS-AD моделіндегі бизнес-цикл	292
Жиынтық сұраныс тербелістері	294
Жиынтық ұсыныс тербелістері	295

Макроэкономикадағы ой мектептері	296
Классикалық көзқарас	296
Кейнстік көзқарас	297
Монетаристік көзқарас	297
Анағұрлым ілгері	298

■ ҚОЛДАНБАЛЫ ЭКОНОМИКА	288, 291, 292
■ ЭКОНОМИКА ЖАҒАЛЫҚТАРЫ	299

11-ТАРАУ ♦ Шығын мультипликаторлары

Бекітілген баға және шығын жоспары	308
Шығын жоспары	308
Тұтыну және жинақ жоспарлары	308
Тұтынуға және жинақтауға шекті бейімдік	309
Көлбеу және шекті бейімдік	310
Тұтыну нақты ЖІӨ функциясы ретінде	310
Импорт функциясы	311

Бекітілген баға деңгейі бар нақты ЖІӨ	312
Жиынтық жоспарланған шығын	312
Нақты шығын, жоспарланған	
шығын және нақты ЖІӨ	313
Тепе-тең шығын	314
Конвергенциядан тепе-теңдікке	314

Мультипликатор	316
Мультипликатордың негізгі идеясы	316
Мультипликатор әсері	317
Мультипликатор неге 1-ден анағұрлым артық	317
Мультипликатор көлемі	318
Мультипликатор және АЕ қисығының көлбеуі	318
Импорт және табыс салығы	319
Мультипликатор процесі	319
Бизнес-циклдің бұрылыс нүктелері	320

Мультипликатор және баға деңгейі	321
Көлем мен бағаны түзету	321
Жиынтық шығын және жиынтық сұраныс	322
Жиынтық сұраныс қисығын алу	322
Жиынтық шығын мен жиынтық	
сұраныстағы өзгерістер	323
Нақты ЖІӨ мен баға деңгейіндегі тепе-теңдік	324

МАТЕМАТИКАЛЫҚ ЕСЕП

Кейнстік модель алгебрасы	329
■ ҚОЛДАНБАЛЫ ЭКОНОМИКА	311, 320
■ ЭКОНОМИКА ЖАҒАЛЫҚТАРЫ	327

12-ТАРАУ ♦ Бизнес-цикл, инфляция және

дефляция	339
----------------	-----

Бизнес-цикл	340
Негізгі бизнес-цикл теориясы	340
Нақты бизнес-цикл теориясы	341

Инфляция циклдері	345
Сұраныстан туындайтын инфляция	345
Шығыннан туындайтын инфляция	347
Күтілетін инфляция	350
Инфляцияны болжау	351
Инфляция және бизнес-цикл	351

Дефляция	351
Дефляцияны не тудырады?	351
Дефляцияның салдары қандай?	354
Дефляцияға қалай нүкте қоюға болады?	354

Филлипс қисығы	355
Қысқамерзімді Филлипс қисығы	355
Ұзақмерзімді Филлипс қисығы	355

■ ҚОЛДАНБАЛЫ ЭКОНОМИКА	342, 353, 356
■ ЭКОНОМИКА ЖАҒАЛЫҚТАРЫ	358

ТӨРТІНШІ БӨЛІМДІ ТҮЙІНДЕУ

Макроэкономикалық тербелістерді түсіну

Бум және құлдырау	365
Рикардо Дж. Кабальеромен сұхбат	366